

Adulthood – Temporal Localisation, Social Roles and Educational Priorities Vârsta adultă – localizare temporală, roluri sociale și priorități educaționale

Dumitru STAN
Universitatea "Al.I.Cuza", Iași
Catedra de Sociologie și Asistență Socială
Facultatea de Filosofie

Abstract

The life cycle includes a functional chain of stages among that adult's phase. Tremendously, specialists have been studied especially problems of childhood, adolescence, youth and old age, but in some way they neglected those problems of adults. This finding force us to define adults age, to establish periods of adult stage and to contend through what is distinguished into individual and their generation evolution. The premise which directs our speech is that the adult stage has the largest period on life-time and it's exerting the most intimated influences on other segment from ages pyramid. Moreover, the society seems to be structured by adults after their aspect and resemblance, and this fact explain why andragogy must be recognized as essential part of education sciences. Therefore, if we want to improve the social roles of adults population is absolutely necessarily to know the educational priorities for this category.

I. Componente ale schemei de viață

Fiecare societate tinde, în mod natural, să-și construiască o formulă proprie de viață cât mai eficientă, stabilă și satisfăcătoare. În conținutul unei asemenea formule, sunt mobilizate și corelate funcțional extrem de multe *resurse*. Amintim câteva dintre ele, fără a avea pretenția că le menționăm în ordinea importanței lor: elementele naturale oferite de mediul înconjurător, tipurile de relații inter-umane, religia, morala, munca, știința, instituțiile, organizațiile, legile, capacitățile fizice și intelectuale ale generațiilor, posibilitățile de loisir, forma de regim politic, obiceiurile, datinile ș.a.m.d.

Indivizii înșiși, prin *numărul* lor și prin actele pe care le săvârșesc sub presiunea ponderilor numerice pe care le reprezintă (A. Sauvy, 1952), alcătuiesc un capital fundamental în conturarea schemei de viață a societății. La fel, pentru aceeași consecință, o însemnată foarte mare o are originea (internă / externă) bunurilor și valorilor pe care oamenii le consumă. De pildă, într-o societate puțin numeroasă, există tendința de a utiliza *resurse endogene*, în timp ce într-o societate în care densitatea demografică este mare, preluările de *resurse exogene* sunt semnificative. Acolo unde elementele endogene se dovedesc a fi prevalente, se constată reproducerea, pe perioade îndelungate și cu destul de mare fidelitate, a specificului societății. În schimb, cu cât permisivitatea unui mediu societal față de aspectele exogene este mai mare, cu atât formula lui de funcționare socială devine mai instabilă și mozaică.

Societățile își particularizează într-atât de mult modurile de viață, încât până și *vârsta celor care le compun* reprezintă un motiv de diferențiere între ele: când vârsta medie a populației este înaintată, avem de a face cu fenomenul demografic de îmbătrânire și, implicit, cu instituirea unei formule conservatoare, etnocentriste sau tradiționaliste de viață socială; când, dimpotrivă, vârsta medie a populației are valori scăzute (ca urmare a creșterii natalității și nu a mortalității), se poate vorbi de orientarea societății spre un stil de viață liberal sau progresist și de preocuparea ei de a contracara insuficiențele socio-culturale interne cu resurse, mijloace străine sau de import.

În multitudinea componentelor care induc schemele / formulele / stilurile de viață socială se impun, prin importanța efectelor lor, și niște *factori speciali*: *mărimea populației adulte și prioritățile sistemului educativ în ceea ce-i privește pe adulți*. De fapt, tocmai ipostazele contextuale ale acestor doi factori determină modul de a fi al unei societăți la un moment dat. Chiar dacă starea societății emerge din natura ansamblului de factori enumerați, cunoscând importanța acestora din urmă, s-ar putea interveni asupra lor de așa manieră încât schema de viață colectivă să devină cât mai convenabilă și atractivă. Fiecare societate ar trebui, deci, nu numai să cunoască, ci și să controleze evoluția acestor factori speciali. Fiindcă i-am numit astfel ("speciali"), se cuvine să argumentăm, în continuare, prin ce anume ei își merită denumirea.

II. Importanța socială a populației adulte

Dacă vom demonstra că populația adultă are roluri decisive pentru societate, atunci vom ajunge ușor la concluzia că, în funcție de mărimea acestei populații, crește sau scade (după caz) probabilitatea îndeplinirii misiunilor sociale care îi revin. Până la a deriva în mod justificat o asemenea aserțiune, sunt necesari câțiva pași explicativi din care să rezulte cine este adultul generic și prin ce anume se legitimează prestigiul și autoritatea lui.

1. Localizarea perioadei adulte în ciclul vieții. Avertizări epistemologice

Gruparea populației pe vârste se realizează în diverse moduri, după multe scopuri și criterii urmărite. Astfel, din punct de vedere politic, indivizii sunt clasificați dihotomic în minori (sub 18 ani, în cele mai multe țări) și majori (peste vârsta minoratului), din perspectivă medicală se distinge între pacienți copii și pacienți adulți, după criteriul dezvoltării bio-psiho-intelectuale se identifică tot două categorii umane: tineri și bătrâni. Acestor modalități binare și simple de includere grupală li se adaugă altele, mai complicate, care indică mult mai multe etape de vârstă. Despre acestea din urmă se afirmă că surprind "ciclul uman" sau "ciclul vieții" sau "cursul vieții" (C. Turnbull, 1985).

Spre exemplu, într-un text latin din secolul al VI-lea sunt specificate șapte etape de vârstă, după cum urmează: "*copilăria, adică vârsta până la 7 ani; pueriția, care durează până la 14 ani; adolescența, care se întinde până la 21, 28 sau 35 de ani; tinerețea (când persoana este în cea mai mare forță a sa), care merge până la 45 de ani (este numită tinerețe pentru forța pe care o are de a se ajuta pe sine și pe alții); maturitatea, care este la mijloc între tinerețe și bătrânețe*

(în care persoana capătă greutate în modul de a fi și în moravuri); bătrânețea, care durează până la 70 de ani; ultima parte a vieții este senectutea” (F. Mahler, 1983, pp. 26-27).

În timp, au fost propuse noi și noi etapizări ale ciclului vieții, mai mult sau mai puțin interesante și credibile. Tot cu rol de exemplu, ne vom mai opri doar la una dintre ele, și anume la cea formulată de D. Super (D. Super, J.M. Bohn, 1970). Potrivit acestuia, există cinci stadii în ciclul vieții, însă nu le vom putea separa total unele de altele și, deci, nu vom putea să le ancorăm în intervale din care să excludem suprapunerile, intersecțiile. Precizăm aici limitele temporale și succesiunea stadiilor, renunțând la a mai descrie și caracteristicile aferente fiecăruia: stadiul copilăriei – până la vârsta de 19 ani; stadiul adolescenței – între 15 și 25 ani; stadiul tinereții – de la 24 și până la 44 de ani; stadiul menținerii – localizat de la vârsta de 44 ani și până la cea de 65 de ani; stadiul bătrâneții – după împlinirea vârstei de 65 ani.

În aceste două clasificări ale etapelor de vârstă, ca și în multe altele, se observă cu ușurință că perioada adultă nu este menționată. Ca atare, este normal să ne punem problema de când și până când durează aceasta, mai ales că ne *fundamentăm demersul pe ideea că faptele săvârșite de adulți condiționează starea indivizilor de pe toate celelalte etaje ale piramidei populației*.

Fixarea în timp a unui stadiu de dezvoltare umană – în cazul nostru este vorba de perioada adultă – reprezintă o chestiune nu tocmai ușoară. Pentru a nu greși, este necesar să-i depistăm capacitățile și transformările specifice prin care el se îndepărtează de starea stadiului precedent și face trecerea spre un stadiu nou. Or, ca să înregistrăm trăsăturile prin care se remarcă un stadiu, trebuie mai întâi să nominalizăm suita fazelor sau stadiilor cursului vieții. Altfel spus, este necesar să stabilim poziția sau ordinea consecutivă a etapelor procesului de dezvoltare umană. Dacă nu vom diviza în prea multe faze acest proces și nu vom cădea în capcana de a accepta drept criterii de încadrare stadială toate diferențele constatate de la o epocă la alta ori de la un individ la altul, atunci vom surprinde ceea ce este recunoscut socialmente sau “de regulă”. Nu este eronat să procedăm în acest mod, deoarece scopul prim este acela de a decide care sunt stadiile ciclului vieții și nu de a le și analiza imediat din perspectivă științifică. Sunt suficiente în acest sens experiențele proprii de viață (observațiile directe), reprezentările colective, participările la schimbul obișnuit sau “comun” de informații tematice, asumarea coercițiilor venite din partea tradițiilor și prejudecăților, acceptarea entelehiilor socio-morale ale societății de apartenență.

Influențat de asemenea surse formative, orice individ normal se motivează pentru a parcurge cum se cuvine toate treptele ciclului vieții. *Raționalitatea colectivă sapiențială* îi recomandă să își proiecteze istoria vieții proprii în funcție de momentele de referință trăite de marea majoritate a semenilor săi. De obicei, o astfel de planificare este eșalonată empiric în cinci stadii de vârstă: copilăria, adolescența, tinerețea, maturitatea și bătrânețea.

Fiecare stadiu în parte este o curgere naturală a timpului, însă nu doar atât. El atrage după sine cel puțin o trăsătură definitorie, inevitabilă, care depinde mai puțin de temporalitatea obiectivă și mai mult de standardele de performanță socio-culturală aferente etapelor de dezvoltare. Etnologul R. Lowie susține această idee plecând de la cazul unui om aflat la o vârstă cronologică înaintată, într-o comunitate primitivă, dar care era considerat de ceilalți membri ai tribului drept copil. Această etichetare era firească pentru ei deoarece știau că personajul cu pricina nu suportase rigorile ritualurilor de trecere de la vârsta copilăriei la cea a tinereții (R. Lowie, 1971). Prin urmare, *fiecare stadiu nu este numai un interval temporal, ci și o însumare de transformări / calități specifice*: copilăria înseamnă creștere fizică și intelectuală, adolescența presupune trecerea șocului experiențelor inedite și critice, tinerețea se detașează prin dobândirea identității socio-profesionale, maturitatea se impune prin siguranță existențială și abilitatea de a conduce, iar bătrânețea se remarcă, mai ales, prin scăderea activismului și creșterea dependenței de vârstele care o precedă.

De asemenea, de subliniat este și faptul că asocierea rațională a acestor etape de vârstă cu astfel de trăsături nu reclamă calități intelectuale ieșite din comun sau specializare științifică. Ea este realizabilă în mod spontan de orice individ care are un spirit de observație acceptabil și care a avut suficiente contacte cu persoane aflate în perioadele enumerate.

Spre deosebire de primele două periodizări, în acesta din urmă am delimitat numai cinci stadii de vârstă, însă nici de această dată nu am stabilit ceea ce este anunțat chiar în subtitlu: *perioada adultă*. Am amânat localizarea acesteia deoarece mai sunt necesare câteva precizări care să ne garanteze într-o măsură mai mare derularea unui demers corect.

În *primul rând*, în momentul în care ne vom decide asupra unei perioade corespunzătoare vârstei adulte, cu siguranță vom nega sau vom pune sub semnul întrebării clasificările în care ea nu se regăsește explicit și vom declanșa nu numai intersecții și suprapuneri între intervalele temporale ale dezvoltării umane, ci și controverse. *Este discutabilă, deci, precizia cu care se efectuează astfel de etapizări*, iar atunci când ne pronunțăm asupra exactității ei, trebuie să înțelegem că ea este valabilă doar ca prevalență și nicidecum în sensul de acceptare unanimă.

În *al doilea rând*, pentru a dovedi că stadiile nu sunt niște clasamente subiective, introduse aleatoriu de cercetător, ci reflectări ale unor fapte / stări obiective, trebuie să apelăm la *criterii de evaluare a căror aplicare să o urmărim pe toată durata vieții umane*. În funcție de asemănările și deosebirile identificate cu acest prilej, precum și de tendințele convergente și stabile ale rezultatelor înregistrate pe diverse perioade, ne putem decide asupra unui număr de stadii de vârstă. Criteriile invocate cel mai des în acest scop sunt cele referitoare la maturizarea fizică (A. Gessell), evoluția psiho-sexuală (S. Freud), dezvoltarea capacității cognitive (J. Piaget), reactivitatea față de crizele sociale (E. Erikson), dezvoltarea morală (L. Kohlberg), capacitatea de socializare (G. Mead), permisivitatea față de schimbare (K. Mannheim) (S. Rădulescu, 1994, pp. 78 și urm.). Înainte de a lua în discuție veridicitatea uneia sau alteia dintre aceste clasificări, este necesar să verificăm dacă este îndeplinită o exigență de bază: aplicarea criteriului de etapizare să se realizeze asupra întregului ciclu de viață umană și nu doar asupra unor secvențe ale acestuia. Când nu este respectată această condiție, apar îndoieli chiar și în privința celor mai prestigioase clasificări. J. Piaget, de exemplu, a fost criticat pentru faptul de a se fi limitat doar la copilărie și adolescență, atunci când a studiat procesul dezvoltării intelectuale. În fond, acest proces continuă și în perioadele următoare, reprezintă un indicator cert de deosebire a stadiilor evoluției cursului vieții și nu trebuia să i se diminueze, prin omisiune, autoritatea criterială.

În *al treilea rând*, o etapizare a vârstelor are șanse să fie bine primită de cât mai multe categorii de indivizi, dacă pe lângă criteriul de clasificare este desemnat și *domeniul cognitiv care ar putea confirma taxonomia* dedusă, precum și notele ei. Totuși, nici o etapizare a ciclului de viață nu pare să fie arondabilă unui singur domeniu al cunoașterii. Doar la

prima vedere am putea hotărî asupra unor distribuții categorice de genul: dezvoltarea fizică să revină biologiei, dezvoltarea psihică să fie atribuită psihologiei, dezvoltarea morală să fie repartizată eticii ș.a.m.d. În realitate, stadialitatea cursului vieții reclamă complementaritatea informațiilor oferite de cât mai multe științe despre om și chiar interpenetrarea domeniilor științifice. Finalmente, trebuie să se pornească de la premisa că, așa după cum un individ poate fi identificat prin performanțele obținute la fiecare criteriu în parte (forță fizică, opțiuni estetice, potențial economic, capital educațional, integritate moral-psihică etc.), precum și prin ceea ce rezultă din sinteza tuturor acestor criterii, tot așa o grupă de vârstă se legitimează prin valorile specifice, probate la diverși indicatori, precum și prin câteva caracteristici sintetice, imposibil de regăsit cu aceeași amplitudine la alte etape de vârstă.

În *al patrulea rând*, în interiorul unui stadiu de vârstă se produc transformări sensibile dezirabile și / sau indezirabile, fără să se modifice și trăsăturile de ansamblu ale acestuia. De aceea, mai ales în etapizările realizate după exigențe științifice, sunt demarcate numeroase *substadii*. De pildă, etapa copilăriei (de la 0 la 14 ani) este divizată în perioada nou-născutului, a copilăriei mici, a copilăriei mijlocii și a copilăriei mari (pubertatea). Intenția cu care sunt căutate aceste subdiviziuni de vârstă este aceea de a amplifica încrederea în valoarea științifică a clasificărilor prin diminuarea numerică a contestațiilor.

Ținând cont de aceste patru precizări, vom încerca să localizăm perioada adultă, avertizați fiind că nu vom putea evita unele intersecții temporale cu alte perioade, că nu ajungem la acest rezultat decât dacă aplicăm aceleași criterii de identificare și celorlalte etape de vârstă, că perioada vizată se definește esențial doar prin acele trăsături care nu se regăsesc și la alte grupe de vârstă și că, pentru un spor de precizie cognitivă, ori ca urmare a complexității pe care o probează, însăși perioada adultă permite analize la nivelul mai multor substadii.

La toate aceste aspecte, care nu sunt altceva decât *repere într-o organizare epistemologică a studiului perioadei adulte*, mai adăugăm unul singur: optăm pentru **perspectiva sociologică** în delimitarea vârstei adulte deoarece, datorită ei, se pare că obținem informațiile cele mai convingătoare.

Conform acestei perspective, *o grupă de vârstă* reprezintă un segment relativ larg al cursului vieții în care indivizii se remarcă prin statusul social, rolurile permise, activitățile desfășurate și efectele dobândite (G. Marshall, ed., 2003, p. 265).

Evident, nu ne propunem să prezentăm aici reacții detaliate și potrivite tuturor celor patru precizări. Dacă am proceda în acest mod, ar însemna să amânăm încă o dată momentul fixării perioadei adulte în cursul vieții. Chiar și în acest context, graba noastră trebuie controlată, deoarece, în caz contrar, nu s-ar respecta o regulă fundamentală a periodizării, clasificării, tipologizării, etapizării: definirea faptelor, fenomenelor, proceselor asupra cărora urmează să aplicăm astfel de operații.

Până acum, am definit doar noțiunea de grupă de vârstă și, în funcție de interesele discursive, am plusat și unele caracteristici ale conceptului de *vârstă adultă*. Este nevoie, însă, să definim și acest ultim concept pentru că, pornind numai de la el și în funcție de el vom fi îndreptățiți să indicăm limitele temporale ale perioadei adulte. Așadar, *starea cronologică dobândită de o persoană / generație și caracterizată prin cunoștințe, experiențe, priceperi, deprinderi, orientări valorice și teleologice, statusuri și roluri de o asemenea calitate încât prin ele persoana / generația deținătoare accede la independență funcțională, reprezintă vârsta adultă*. Prin activități proprii și / sau prin participarea la forme sociale de schimb, indivizii de această vârstă reușesc să-și procure cea mai mare parte a elementelor necesare existenței lor și / sau celor care depind de ei. Rezistența fizică modelată, voința educată, treptele de școlaritate parcurse, responsabilitatea morală, apartenența profesională, impunerea ca personalitate, schema de viață algoritmică etc. sunt atributele unei persoane mature sau adulte.

Fiind o stare, această vârstă presupune capacitatea indivizilor de a desfășura activități (*cf.* D. Gîrleanu-Șoitu, 2006, p. 21) mintale (coerență, orientare, relație, memorie etc.), senzoriale (văz, auz etc.), corporale (toaletă, îmbrăcare, hrănire, mișcare etc.), casnice (bucătărie, menaj etc.), sociale (transport, cumpărături, urmarea unui tratament, activități de petrecere a timpului liber etc.) de o asemenea avangură încât să inducă celorlalte vârste impresia de forță, siguranță, perfecționare, abilitate de a depăși stările de criză etc.

Activități de acest gen întâlnim și la alte stadii de vârstă, însă nu și aceleași trăsături derivate din ele. Spre exemplu, adultul, într-o măsură mult mai mare decât restul categoriilor de vârstă, desfășoară activități de care beneficiază, în principal, alte persoane (copii, bătrâni, adolescenți etc.) și mai puțin el însuși. O asemenea ipostază îl plasează pe adult într-o imagine extrem de favorabilă: se crede despre el că este apt să se reechilibreze prin propriile forțe și, mai ales, că de altruismul și activismul său depinde calitatea vieții persoanelor din celelalte etape de vârstă.

Cu cât independența funcțională a vârstei adulte este mai evidentă și cu cât rezultatele statusurilor, rolurilor, activităților ei sunt disponibile și afectează puternic persoanele din alte generații, cu atât nivelul de maturitate (socială, psihică, morală, economică etc.) al acestei vârste este mai profund. **Gradul de independență/ dependență funcțională** reprezintă, deci, un criteriu hotărâtor în diferențierea și etapizarea vârstelor. Prin raportare la el, trecem în revistă fiecare perioadă de vârstă în parte.

a. În perioada copilăriei (de la 0 la 14 ani) independența individului este aproape nulă. Eventual, se poate vorbi despre aceasta ca formă de respingere a constrângerilor sociale. În rest, dependența este cvasi-prezentă: de la condiționarea deplasărilor în spațiul fizic, la controlul asupra conținuturilor hranei, modurilor de îmbrăcare, persoanelor cu care se relaționează și până la condiționarea intensității securității care i se oferă ori chiar a afectivității care îi este adresată.

b. Perioada adolescenței (de la 15 la 18 ani) se remarcă, de asemenea, prin dependență extinsă față de vârstele mai mari și prin căutări disperate ale indivizilor de a căpăta independența constatată la adulți (C. Schifirneț, 1987). Întrucât aspirația adolescenților nu este însoțită de tenacitate, iar graba cu care ei vor să dobândească un status înalt nu este acceptată de maturi, se ajunge la tensiuni și crize în relația adolescenților cu lumea. Pe măsură ce realizează progrese în capacitatea de judecare și își diversifică experiențele de viață, adolescenții renunță la atitudinea rebelă și amână clipa obținerii independenței mult visate. Cu alte cuvinte, starea de dependență se reproduce, faptul fiind lăudabil, întrucât "emanciparea" față de adulți, în această etapă, ar cauza multe prejudicii.

c. În perioada tinereții (de la 19 la 25 ani) au loc acumulări importante la capitolele maturizare fizică (pilozitate, talie, capacitate de efort etc.) și maturizare psihică (dezvoltarea conștiinței, conturarea stilurilor personale de

conduită, dezvoltarea inteligenței operaționale, creșterea productivității intelectuale etc.). În schimb, individul rămâne puternic dependent în ceea ce privește formarea / specializarea profesională (obține performanță în mod proporțional cu investițiile formative efectuate de adulți) și integrarea civilă (se poate căsători oricând, pentru că legea îi permite, este pregătit fizic și psihic pentru acest fapt, dar nu este capabil din punct de vedere economic și social să-și construiască o locuință și să-și întrețină familia).

d. În momentul în care individul tânăr are o locuință pe care o administrează fără ajutorul părinților sau al altor persoane, este căsătorit de la vârsta maritală medie, are copii de întreținut, are un loc de muncă stabil și venituri suficiente, atât pentru sine, cât și pentru grupul său familial, se poate spune că se trece la **starea de adult**.¹ În același timp, deși se intră în noua ipostază la vârsta de aproximativ 25 ani (măcar prin unele dintre aceste achiziții necesare), nimeni nu poate nega faptul că se mai mențin, pentru cel puțin un deceniu, caracteristici ale tinereții: perfecționarea și diversificarea profesională, căutarea unui loc de muncă satisfăcător, schimbări repetate ale domiciliului, în funcție de amplasarea locului de muncă. Prin urmare, între 25 și 35 de ani are loc o primă fază a vârstei adulte (pe care o putem numi **etapa adultului tânăr**) în care independența alternează cu dependența și în care se învață responsabilitățile profesionale, parentale, conjugale etc.

e. De la vârsta de 36 de ani și până la actul pensionării (luăm ca limită vârsta de 65 ani) se derulează **faza de fond a vârstei adulte**, când individul atinge nivelul de independență funcțională cel mai ridicat, iar rolurile sociale exprimate de el au influențele cele mai mari. De la vârsta de 66 ani se intră, pentru un interval de cinci ani, în **faza adultului bătrân**, capabil să fie independent din punct de vedere fizic, psihic, social, economic etc. și chiar să ofere susținere, din resursele lui, altor categorii de populație.

f. **Bătrânețea** survine ineluctabil după vârsta de 70 ani. Oricât am considera vârsta, în general, și bătrânețea, în special, drept stări de spirit, stadiul din urmă devine o prezență continuă, mai ales prin numărul situațiilor de dependență pe care nu le poate evita. Dificultățile de deplasare fizică, de procurare a bunurilor de consum, de comunicare cu alte generații, de asigurare a sănătății etc. pot fi depășite numai cu ajutorul altora. Totuși, cu toate disponibilitățile mediului socio-cultural de a-i asista pe bătrâni, sentimentele pe care le au aceștia – de neputință, de inutilitate comunitară și de neprimire a recunoașterii cuvenite – diminuează pe mai departe potențialul acestei vârste.

În concluzie, toate vârstele au rolurile lor în construirea cursului vieții, inclusiv cele cu niveluri ridicate de dependență. Dintre ele, vârsta adultă are semnificațiile cele mai autoritare, instituite în primul rând prin durata ei (de la 25 ani și până la 70 ani) și în al doilea rând prin rolurile exercitate. Nimic altceva nu ar mai trebui adăugat la această idee decât că **perioada adultă satisface funcțiile de bază ale societății** și că, dacă acest stadiu de vârstă se află în criză, atunci nici celelalte stadii nu au cum să evite criza.

2. Rolurile sociale ale populației adulte

Spre deosebire de celelalte stadii de vârstă, perioada adultă pare mai puțin spectaculoasă: schimbările fizice sunt mai lente decât în copilărie sau adolescență, stabilitatea emoțională este net superioară celei din etapa tinereții, forța intelectuală este mai productivă decât la vârsta bătrâneții etc. În general, *“adultul se remarcă prin maturitate, prin capacitatea de a decide singur asupra sa și asupra lumii în care trăiește. El dispune de întreaga libertate și i se asigură de către societate și grupul său toate drepturile umane, [...] este o persoană liberă de a lua decizii și de a-și asuma responsabilități. Din această cauză, adultul poartă răspunderea pentru creșterea și îngrijirea generațiilor noi și pentru asigurarea condițiilor de viață generațiilor viitoare”* (C. Schifirneț, 1997, p.134).

Ca deținători ai unor astfel de calități, adulții au de îndeplinit și multe constrângeri referitoare la modurile în care le exprimă. Concret, calitățile adulților trebuie să se regăsească cel puțin în următoarele roluri sociale fundamentale:

a. **Perpetuarea speciei.** Întrucât în proporție zdrobitoare nașterile au loc în interiorul familiei și căsătoriei, iar vârsta medie la căsătorie s-a deplasat mereu, ajungând să coincidă (aproape) cu intrarea aspiranților maritali în perioada adultă, rezultă în mod logic faptul că adulții sunt cei care asigură perpetuarea speciei umane. Nu excludem capacitatea fizică de procreație a altor stadii de vârstă, inclusiv la nivelul copilăriei mari ori al bătrâneții, însă nașterile în asemenea cazuri sunt accidentale.

Mai mult, adulții înșiși trebuie să-și *planifice nașterile* în așa fel încât să valorifice nu numai perioada de fertilitate, ci și etapa din ciclul vieții în care nașterea nu afectează starea de sănătate a fătului, a mamei și nici nu aduce prejudicii în relația dintre părinți și noul-născut. Potrivit recomandărilor socio- medicale, nașterile propice au loc atunci când mamele nu au depășit vârsta adultă de 32-35 de ani și când părinții au responsabilitatea/ statutele necesare asumării creșterii copiilor.

b. **Îngrijirea generațiilor vulnerabile.** Odată cu înaintarea în vârstă, adultul ajunge să se confrunte cu problemele critice ale propriilor copii, neajunși ei înșiși la vârsta adultă, cât și cu dificultățile părinților din familia de proveniență, aflați la vârsta bătrâneții. Situații la mijloc și alcătuind *“generația sandwich”*, adulții au obligații legale, morale, religioase de a-i îngriji atât pe copii, cât și pe părinți. Ajutorul acordat de ei trebuie să fie cu atât mai consistent cu cât vulnerabilitatea consanguinilor lor este mai mare. Acest sistem asistențial s-a extins treptat la scara întregii societăți, fără să mai țină cont de gradul de rudenie. Pe ansamblu, se poate afirma că în orice societate, calitatea îngrijirii persoanelor vulnerabile depinde de potențialul asistențial al populației adulte.

c. **Producerea mijloacelor de existență.** În momentul intrării în perioada adultă (la vârsta de 25 ani), indivizii sunt

---

¹ Alături de dobândirea unei profesii și, implicit, de terminarea ciclurilor școlarității, vârsta la căsătorie reprezintă unul dintre cele mai de seamă repere ale trecerii la calitatea de adult. *“În România anulului 2000 vârsta medie la prima căsătorie era de 23,6 la femei și 26,9 la bărbați, reprezentând valori foarte apropiate de media din țările Europei Centrale și de Est”* (cf. P. Iluț, 2005, p. 104).

formați / specializați profesional, dar încă neexersați pe piața muncii sau cu o experiență insuficientă în acest sens. Producția de bunuri și servicii realizată de neadulți este mult prea mică în raport cu necesitățile de consum ale acestora. Chiar dacă există o diviziune naturală a muncii și chiar dacă fiecare stadiu de vârstă este implicat în mod specific în activități productive, cantitatea cea mai însemnată a producției sociale este consecința manifestării adulților. Se poate afirma, deci, că *populația adultă controlează "forța materială"* (A. Comte) a societății și că prin aceasta condiționează nivelurile consumului tuturor celorlalte categorii de populații.

d. Formează / educă generațiile tinere. Prin modalități informale și formale, angajate de procesul de socializare, multe informații, experiențe, atitudini, concepții etc. se transmit de la o generație la alta. Totul se desfășoară în așa fel încât generațiile tinere să ajungă, mai întâi, la dobândirea atributelor personalității de bază și, ulterior, să atingă trăsăturile personalității diferențiate.

Odată cu succesiunea generațiilor s-au amplificat și diversificat capitalurile culturale transmisibile. În consecință, s-au modificat și conținuturile educației, politicile educaționale, modalitățile de transmitere, idealurile formative. Cei care hotărăsc asupra acestor tipuri de schimbări sunt persoane adulte. Despre acestea putem spune nu numai că *decid intensiunea, formele, procedeele educației, dar și că sunt realizatoarele procesului educativ* la care sânt racordați preadulții. Ca atare, performanțele generațiilor tinere nu pot fi decât reflectări ale succeselor formative obținute de adulți.

e. Institue ordinea socială. Orice societate nu poate exista fără un nivel minimal de ordine internă. Aceasta derivă în special din normele (juridice, morale, religioase, estetice etc.) după care mediul social își organizează funcționarea. *Fiecare normă devine un fel de grilă de selecție socială:* îi premiază prin efectele ei pe cei care o respectă sau, dimpotrivă, îi pedepsește pe cei care, cu bună știință sau din necunoaștere, nu o aplică. Teama de pedeapsă îi determină pe oameni să aibă considerație față de norme și, implicit, să reproducă ordinea. Persoanele aflate la vârste neadulte pot avea inițiative normative, însă cu șanse mici de a le fi recunoscute demersurile. De obicei, adulții sunt cei care emit normele sociale și tot ei sancționează poziția indivizilor față de ele. În concluzie, dacă esența ordinii sociale este norma, iar aceasta este elaborată de către adulți, atunci aceștia din urmă sunt și cei care stabilesc raționalitatea ori esența schemei de viață.

f. Asigură selecția și plasamentul social. În pofida permisivității accesului la fondul normativ din societate, indivizii nu sunt egali, iar deosebirile dintre ei trebuie conturate într-un fel sau altul.

Diferențele de vârstă, avere, capacitate intelectuală, apartenență religioasă ș.a.m.d. îi clasifică și le oferă un anumit plasament într-o piramidă socială. Dacă locul obținut nu este satisfăcător, societatea, prin adulții care o conduc, organizează redistribuiri ale pozițiilor sociale favorabile. Chiar dacă din punct de vedere principal șansele de ocupare a unui statut mai bun sunt egale pentru toți aspiranții, în realitate *adulții impun selecția socială* (R. Boudon, 1973). Așa se explică de ce indivizii cu un statut social impozant au primele șanse în ocuparea unui statut superior celui deținut deja sau de ce copiii, adolescenții și tinerii acced la statute în funcție de prestigiul părinților lor.

g. Genează securitate comunitară. În toate mediile sociale există funcții, dar și disfuncții. În special acestea din urmă sunt trăite cu intensitate mare, iar dacă nu sunt rezolvate la timp, ele tind să se radicalizeze, măcar în plan psihic. Când spațiul social are o generație adultă competentă și numeroasă, celelalte generații trăiesc un accentuat sentiment de siguranță, rezultat din convingerea că oricare ar fi disfuncțiile (boli sociale, crize economice, războaie, calamități naturale etc.), adulții au antidotul necesar pentru a le diminua / neutraliza efectele.

Multe alte roluri ale adulților ar merita să fie analizate, fie și într-o formă expeditivă, de genul celei adoptate până acum. Ne rezumăm, însă, doar la a le enumera (în contextul în care chiar enumerarea ar trebui mult extinsă): organizarea și conducerea societății în conformitate cu specificul valorilor ei, dirijarea relațiilor dintre societatea de apartenență și societățile străine, (re)construirea permanentă a societății prin rețeaua de instituții, elaborarea unor strategii de dezvoltare pe durate scurte / medii și lungi, concretizarea capacității creatoare propriie adulților în calitatea vieții tuturor generațiilor, fluidizarea legăturilor dintre imperativele culturale și răspunsurile culturale, autoformarea continuă a adulților în vederea păstrării ori amplificării beneficiului celorlalte categorii de vârstă etc.

Educația adulților trebuie considerată, deci, o condiție esențială a realizării multitudinii rolurilor acestei populații. De aceea, adulții trebuie să-și proiecteze sistemul de formare continuă plecând de la premisa că un astfel de act nu este o dovadă de autofavorizare sau de egoism, ci, dimpotrivă, o șansă suplimentară de a optimiza schema de viață a neadulților.

III. Priorități ale educației adulților

Un clasic al sociologiei definea educația drept un demers de formare inițiat de populația adultă asupra categoriilor mai tinere (E. Durkheim, 1968). Acest mod de definire este criticabil, deoarece educația nu poate avea ca beneficiari doar pe indivizii preadulți. Dacă ea s-ar desfășura numai în acest sens, atunci nu-i ar fi greu de dedus ce efecte educative negative și de durată ar impune adulții insuficient formați, ce proces de scleroză s-ar instala în viața socială, cât de "condamnați" ar fi discipolii de adulți etc.

Educația "oamenilor formați" deja sau "educația adulților" (T. Popescu, 1974, p. 20) trebuie văzută, pe această linie explicativă, nu ca o dovadă a dezvoltării socio-pedagogiei, ci ca o *necesitate concretă*. Altfel spus, adulții înșiși trebuie educați, pentru că numai astfel sporesc șansele de îndeplinire a misiunilor sau rolurilor lor sociale. Ar mai exista o posibilitate de maximizare a acestor efecte, prin *dilatarea perioadei vârstei adulte* și includerea în această categorie a cât mai mulți tineri și bătrâni, însă și de această dată accentul cade pe calitatea formării și a faptelor celor pe care îi numim adulți.

Ca orice necesitate, educația adulților este controlabilă dacă se acordă suficientă atenție următoarelor dimensiuni:

a. Educația morală. Comparativ cu performanțele altor vârste, forțele acționale și creative ale adultului conduc destul de des la succese care, înțelese greșit, pervertesc relații, alterează atitudini și concepții. Or, adultul trebuie să știe că, obținute în afara moralei, succesele sunt, de fapt, monstruoșitate, eșecuri, maltratări ale beneficiarilor de altă vârstă. Ca atare, orice acumulare adultă se cuvine să fie *filtrată și gestionată*, în primul rând din punct de vedere moral.

b. Educația pentru schimbare. Persoana adultă provoacă schimbări asupra altora și asupra ei însăși, după cum este nevoită să determine schimbări în mediul în care trăiește sau să constate metamorfozele acestuia în condițiile în care nu

a avut nici un rol în producerea lor. Adultul care nu înțelege cât de importantă este schimbarea și care nu se adaptează la ea ajunge treptat să perturbe funcționarea socială, pe lângă faptul că nu mai reușește să îndeplinească rolurile care îi sunt atribuite.

De aceea, pentru unii, “cea mai importantă problemă care preocupă constant educația adulților este aceea de a-l pregăti și a-l ajuta pe adult să se adapteze [...] la o lume în mișcare, cu probleme mai mult sau mai puțin grave, la o lume ce l-ar putea prinde oricând nepregătit și marginaliza” (G. Albu, 2001, p. 21).

c. Educația pentru existență independentă. Pentru celelalte categorii de vârstă, adultul este un model bio-psiho-socio-cultural de existență: copiii sânt impresionati îndeosebi de experiența și știința lor, adolescenții și tinerii le apreciază mult autoritatea decizională, bătrânii le admiră cu nostalgie capacitatea fizică. Când adultul este vulnerabil și depinde de alții, starea lui atrage după sine decepții, deusolări, nesiguranță și chiar vulnerabilități mai mari la indivizii din celelalte etape de vârstă. În schimb, reușitele adultului sunt imitate și devin premise ale construirii independenței, mai ales pentru generațiile tinere. În mod normal, adultul este obligat și responsabilizat de celelalte vârste să acționeze atât cât este necesar pentru a fi independent: dacă nu are o robustețe musculară prea mare, atunci să fie precaut în păstrarea sănătății și în alegerea unei profesii neconsumatoare de multă energie fizică; dacă nu obține resurse materiale suficiente din munca practică, atunci să se reorienteze profesional până când ajunge la satisfacția râvnită; dacă nu are calități intelectuale remarcabile, va trebui să-și găsească alte elemente prin care să i se recunoască prestigiul. În ultimă instanță, adultul reprezintă persoana care, educată în sensul aspirației spre independență, va respinge nu doar dependența personală, ci și pe cea comunitară ori a serviciului național.

d. Educația în spirit familial și comunitar. În prezent, se constată o diluare fără precedent a valorilor familiale și o scădere a rolurilor comunității. Violența în familie, celibatul, comunismul sexual, divorțialitatea foarte mare, abandonul familial, separarea soților, neglijarea copiilor sunt doar câteva aspecte disfuncționale generate, de regulă, de adulți. Educarea lor în direcția prețuirii consangunității și a afectivității ori în cea a asocierii și întrajutorării ar însemna nu numai o șansă de depășire a crizei familiei, ci și un demers de resuscitare a spiritului comunitar. Oricât ar fi adultul de sigur în ceea ce face, el nu trebuie să fie și singur. Prin urmare, el trebuie să aibă familie, să aparțină unor comunități, pentru a fi o persoană normală și pentru a reproduce, el însuși, normalitatea. De asemenea, persoana adultă mai trebuie să știe că nu este moral să aștepte ca în urma acțiunilor și consumurilor realizate pentru consangunitate și comunitari să obțină întotdeauna în schimb un profit ori un echivalent. În fond, a trecut prin stadiile preadulte, când a consumat din ceea ce i-au oferit generațiile adulte, iar în curând va intra în stadiul bătrâneții, când va funcționa prin ceea ce îi va aloca spre consum următoarea generație adultă.

Ipostaza favorabilă în care se află populația adultă este contextuală: premodernitatea a promovat un model de gerontocrație, modernitatea și actualitatea prezintă modelul andrăcrației și nu știm ce surprize ne pregătește viitorul. Deocamdată, să nu uităm că perioada adultă este doar una din cursul vieții, că se învecinează cu stadii vulnerabile de vârstă, că adultul însuși ajunge într-unul dintre acestea și că trebuie să fie pregătit / educat să descopere, mereu, formula optimă de viață individuală și colectivă.

Bibliografie

- Albu, G. (2001), “Educație și despărțire”, *Paideia*, nr. 3-4.
- Boudon, R. (1973), *L'inegalité des chances. La mobilité sociale dans les sociétés industrielles*, Armand Colin, Paris.
- Durkheim, E. (1968), *Education et sociologie*, PUF, Paris.
- Gîrleanu-Șoitu, D. (2006), *Vârsta a treia*, Institutul European, Iași. Iluț, P. (2005), *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Polirom, Iași.
- Linton, R. (1968), *Fundamentul cultural al personalității*, Editura Științifică, București. Lowie, R. (1971), *Traité de sociologie primitive*, Payot, Paris.
- Mahler, F. (1983), *Introducere în juvenologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București. Marshall, G. (2003), *Dicționar de sociologie - Oxford*, Editura Univers Enciclopedic, București. Popescu, T. (1974), *Educația adulților*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Rădulescu, S. (1994), *Sociologia vârstelor*, Editura Hyperion XXI, București. Sauvy, A. (1952), *Théorie générale de la population*, PUF, Paris.
- Schifirneț, C. (1987), *Tineretul între permanență și înnoire*, Editura Politică, București.
- Schifirneț, C. (1997), *Sociologie*, Editura Economică, București.
- Super, D.E., Bohn, J.M. (1970), *Occupational Psychology*, Wagsworth, Belmont, California. Turnbull, C. (1985), *The Human Cycle*, Paladin Books, London.